

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ח

פרשת האזינו

לב (א) האזינו. מגזירת און, ודרך הכתובים להעיד בדברים שהם עומדים וקיימים, וכן שמעו הרים (מ"ה ו' ז'), גם אבן יהושע, ושם כתוב כי היא שמעה, והענין שהשמים והארץ יעידו לישראל שכך אמר להם משה קודם מותו וכך התרה בהם, וכה יארע להם אם יחטאו לה', ובספרי אמרו שהעיד בהם את השמים ואת הארץ שלא שנו את מדתם, מעת הבריאה עד עולם שומרים את פקודתם, ושמתים לעשות רצון קונם, שמה גלגל חמה אינו עולה מן המזרח, שמה זרעתם חטים והארץ הלמיתה שעורים, או שמה פרה אינה דשה, וחמור אינו טוען והולך, ומה אלו שאם זכו אין מקבלים שכר ואם חוטאים אין מקבלים פורענות לא שנו מידתן, אתם עאלכו: (ב) יערף במטר לקחי. התפלל משה שיהיו דבריו כטל וכמטר היורדים על הארץ להולידה ולהלמיתה, כן יכנסו דבריו בלב שומעיהם, ולא ישובו ריקם, כי אם יעשו פרי. והנה זכר בכתוב הזה מטר וטל, שעירים ורביצים, ואינו כפל ענין במלות שונות כמו שחשבו המפרשים, אבל כלו מן הקלה אל הקלה, וכמו שכל דברי השירה הם תוכחות ולצנוף דברי נחמה, כן בתחלת דבריו אמר, יהיה דבורי כגשם שוטף היורד בזעף להפחיד החוטאים, או כגשמי נדבות היורדות בנחת לטובת הלדיקים, וכן יערף הוא לשון זעף ותול הוא הפכו, וכן המטר והטל, השעירים החזקים מלשון סערה משחיתים התבואות, והרביצים הדקים שהם טיפי מטר מרוים את הארץ, ואלל שעירים אמר דשא שכולל כל מיני למחים גם האילנות, כי הסער מכלה הכל, ואלל הרביצים זכר העשז שהם העלים הקטנים שעליהם יטיפו רסיסי לילה להגדילם, והכונה בכל זה לומר, האלות והענשים שאודיע להם, כגון וירא ה' וינאץ וכו', אספה עלימו רעות וכו', הדומים לסער ולמטר, יפילו על החוטאים אימתה ופחד, והטובות שאבטיח להם כגון כי ידין ה' עמו, הדומים לטל ורביצים, יוסיפו אומץ בלבב הלדיקים לסבול כובד הגלות והארות וליחל לתשועת ה': לקחי. ענינו המדע. מה שראוי לאדם שיחמנו אל לבו:

א. באור יש"ר .
פרק לב, פסוקים א', ב' :

פאקט

1. איך פרשנו אמין וארחיב את הרציונות שבפסוק א'?
2. פרשנו מדעיש בביאורו לפסוק ב' כי אין כאן כפל לשון כי אם אופנים שונים, התוכל להסביר?
3. איך הוא אמין: "לקחי"?

(ז) זכור ימות עולם: עתה מזכיר והולך החסדים שעשה הקב"ה עם ישראל. בינו שנות דור ודור וגו', כי קודם שהיו ישראל בעולם, הייתי מתקן להם מקום.
 (ח) בהנחל עליון גוים: שהנחיל לכל אומה ואומה נחלתו. בהפרידו בני-אדם בדור-הפלגה, שהפרידם והלך כל אחד למקומו ולנחלתו, כדכתיב "ויפיץ ה' אותם משם על פני כל-הארץ"¹⁵. יצב גבולות עמים למספר בני-ישראל: בירר נחלה לשנים-עשר שבטים, שעדיין לא נולדו השבטים, והציב גבולות עמים, שמסר לשנים-עשר בני כנען ארץ-ישראל¹⁶, שהם עבדי בני-שם. ולא רצה להנחילה לשאר אומות שלא יערערו עליה, אלא מסרה לעבדיה לבני-כנען, שאינם יכולים לערער עליה כלום דמה שקנה עבד קנה רבו¹⁷, ושמרו אותה עד שבאו אדוניהם ונטלו מידם, כי בני-כנען עבדים לבני-שם, דכתיב "ברוך ה' אלהי-שם, ויהי כנען עבד למו"¹⁸. לשם ולזרעו. וכתוב "יפת אלהים ליפת — ויהי כנען עבד למו"¹⁹. לעולם כשהוא מזכיר שם אומר: "ויהי כנען עבד למו", לפי שהם עבדים לבני-שם. ובני כנען שנים-עשר היו, כדכתיב "וכנען ילד את צידון בכורו ואת חת, ואת היבوسی, ואת האמורי, ואת הגרגשי ואת החורי, ואת הערקי, ואת הסיני, ואת הארודי ואת הצמרי, ואת החמתי"²⁰, והם י"א. "ואחר נפוצו משפחות הכנעני", שאחת מן המשפחות נחלקה לשנים, ויצאו מהם הפריזי שאינו מנוי כאן, הרי י"ב, והם "למספר בני-ישראל", ולכך התקין נחלתם²¹.
 (ט) כי חלק ה' עמו: מכל אומות לקחם לחלקו, ויעקב חבל נחלתו: כפל מלה, לפי שדרך לחלוק קרקע על-ידי חבלים, שמודד לזה מאה חבלים ולזה מאה חבלים, קורא הנחלה "חבל", כדכתיב "ויפלו חבלי מנשה עשרה"²², וכתוב "וימדד שני חבלים להמית"²³, כי דרך למדוד בחבלים.

אלו

1. מה חידושו בפסוק ז'?
2. פרשנו מסביר בהרחבה איך ולאמה חילק הקב"ה את ארץ ישראל לפני כנען, על מנת שיוצרו לישראל. התוכל להסביר?
3. למה דוקא לפני שם ער?
4. איך פרשנו מיון את: "חבל"?

* * *

ג. תוספת ברכה .

פרק לב' פסוקים טז', מדה':

כי לא דבר רק הוא מכב (ל"ב מ"ו)
 לקורת רוח בעלי הגימטריאות אעיר, כי המלים "כי לא דבר רק הוא מכב" עולה בגימטריא "גימטריאות" תרע"ט—תרע"ט. והנה חותם התורה על זה כי לא דבר רק הוא, ואם כן אפשר לחשבה גם לחשיבות.
 אכן גם בלא זה מצאנו חשיבותה אצל חז"ל, שנשתמשו בה כמה וכמה פעמים, ע' ברכות ח' א', יומא כ' א', מכות כ"ג סע"ב, נדה ל"ח ב', והרבה מאוד, והיא גם אחת מל"ב מדות של רבי אליעזר בנו של ריה"ג (מדה כ"ט).
 זיודבר ה' אל משה בעצם היום (ל"ב מ"ח)
 רש"י חשיב כאן המקומות בתורה (במאורעות) דכתיב בעצם היום, פעם בכניסת נח אל התיבה (נח, ז' י"ג) ופעם בצאת ישראל ממצרים (ס"פ בא) ופעם כאן. והמפרשים הקשו למה לא חשיב בעצם היום נמול אברהם (פ' לך). אבל אין זה קשה כלל, דחשיב רק המקומות שהקב"ה כיון לעשות דוקא בעצם היום, מפני כי בנח היו אנשים שאמרו שלא יניחו אותו ליכנס לתיבה. וביציאה ממצרים היו כאלה מן המצרים שאמרו שלא יניחו לישראל לצאת, וכאן במיתת משה היו מישראל שאמרו שלא יניחו למשה למות, ובכל אלה הענינים אמר ה' אני עושה זה בעצם היום ומי שבכתו למחות יבא וימחה, (כל זה הובא ברש"י).

אלו

1. פרשנו מדויק את השימוש באימטריה, מה מביאו לכך?
2. מה הציג שפרשנו מצד הצד השני השימוש, בצד היום הנה"?
3. מה מצדו על כך?

* * *

ד. תורת משה - האלשיך.

פרק לב' פסוק יח': צור ילדך תשי ותשכח אל מחצרך (לב יח).
הנה אמרו רבותינו ז"ל באיכה רבתי (פתיחתא י'), כי בתחלה היו עובדים את השם יתברך, אך היו משתתפים עמו גם עבודת גילולים, אחרי כן עשו אלילים כמנין ימות השנה לעבוד את כל אחד יומו ולא הניחו אפילו יום אחד לה', זה יאמר צור ילדך תשי כו'. ועל פי דרכנו נפרש מלת יקניאוהו בזרים, והוא כי תחלה היו עושים כמי שיש לו שתי נשים שמקנא אחת בחברתה, כן יקניאוהו בזרים שהיו עובדים עמו

עבודת גילולים. ואמר עתה איך נמשכו לעוובו לגמרי. והוא כי על ידי אשמתך זאת שעבדת עבודת גילולים עם ה', צור ילדך היא השכינה תשי, שלא נתת בהם כח להשפיע בך ויחסר לך שפע, כי אדרבא משפעת לזרים. ובראותך העדר שפע ממך והחצונים מושפעים בזה, נמשך לך כי דבקת בחצונים לגמרי ולא עבדת אותו גם עם האחרים. וזהו ותשכח אל מחוללך ולא שמת לבך אל זמן הבראך כי הוא בראך, והיה לך לומר כי אשר בראך יכול להשפיע בך עתה לולא פגמת בשורשך.

אלות

1. איך פרשנו מבין את פסוקנו בקשר לאופן ומע הצמודה הזרה?
2. חסו לא אהדעו את התהליך אצט הירידה עם עכח אחריו את הקב"ה - אמה?
3. איך פרשנו מסביר ירידה זו?

* * *

ה. אור החיים.

פרק לא' פסוקים כו', כז': (כו) אָמַרְתִּי אֶפְאִיָּהֶם. פְּרוֹשׁ אֶפְאִיָּהֶם אֶסְמִיךְ אִפִּי עֲמָהֶם עַד שִׁישְׁכָתוֹ מְאֻנֹּשׁ:
(כז) לֹאֲדָי כַּעַס אוֹיֵב וגו'. פְּרוֹשׁ שְׁכָמָה וְכָמָה הַכְּעֻסוֹת הַקְּעִיסוֹנִי אוֹיְבֵיהֶם וְהוּא אוֹמְרוֹ אָגוּר מְלִשׁוֹן (מְשַׁלֵּי ו') אָגְרָה בְּקִצִיר שְׁאָגוּר הוּא כַּעֲסוֹ שֶׁל אוֹיֵב וְעוֹמְדִים הֵם לְכַלּוֹן, וְכִשְׂיָרָאוֹ שֶׁהִשְׁבַּתִּי שֵׁם יִשְׂרָאֵל

ח"ו ינקרו צרימו פרוש יחשבו פי ישאל אמונתם נכריה ולא צדיק ויתחזק דבר אמת לשקר ח"ו, ועוד חושש פן יאמרו גדינו רמה פרוש מלבד שיכחישו אמונת ישאל ודתם יוסיפו לחטא לומר שאמונתם אמונה ראוייה, והוא אומר פן יאמרו גדינו רמה וטובתם ושלותם לא מה' היא אלא מעבודתה וזה אשר הם עובדים:

אלות:

1. איך פרשנו מבין את המילה הקשה fe "אפאיהם"?
2. מה אצט פירושו לכך?
3. פרשנו מתחטט בפירושו לפסוק כז', התוכל לפארו?

* * *

ו. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק לב' פסוק כח': (כח) פי גוי אבד עצות המה. אמות העולם 141.

כח

141. הטוענים "ידינו רמה" וכו'. מכאן עד סוף הקטע (פסוק לט) מפרש רבינו בעקבות הפירוש השני של רש"י (ד"ה וכפר אדמתו עמו) ההולך בדרך של ר' נחמיה הדורש כולה כנגד האומות, לעומת רבי יהודה הדורשה כלפי ישראל. אולם גם כאשר הלך רבינו בעקבות הארי שבחבורה היה זה רק באופן כללי ('כנגד האומות'), כאשר בביאור הפסוקים והמלים נוקט בדרכו הוא.

אלות:

1. אל מה אצט נסה הויכוח בין המפרשים?
2. פרשנו פותר גרש"י - כמה זה מתבטא?
3. התוכל אצט אמה צה זאת?

* * *